

پیش‌بینی طرح‌واره نقص و شرم در فرزندان بر اساس کنترل‌گری و اقتدار والدین

منیرالسادات میرهاشم^۱، نوشین پردلان^۲

چکیده

پژوهش حاضر باهدف پیش‌بینی طرح‌واره نقص و شرم در کودکان بر اساس کنترل و اقتدار والدین انجام شد. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال می‌باشد که تعداد آن‌ها ۳۸۰۰ نفر می‌باشد. تعداد اعضای نمونه ۳۹۰ نفر در نظر گرفته شد و پس از اجرای پرسشنامه‌ها ۳۸۲ نمونه باقی ماند. داده‌های اصلی این پژوهش با استفاده از پرسشنامه طرح‌واره یانگ-کوتاه (۱۹۹۴)، کنترل والدین توسط لسلی همکاران (۱۹۸۶) و اختیارات والدین بوری (۱۹۹۱) به دست آمد. در تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و آمار استنباطی (آزمون همبستگی و رگرسیون) استفاده شد. نتایج پژوهش نشان داد که بین کنترل والدین و طرح‌واره نقص و شرم رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین بین ابعاد اقتدار والدین (سبک استبدادی، سبک سهل انجیز و سبک مقتدرانه منطقی) با طرح‌واره نقص و شرم رابطه معناداری وجود دارد. به این ترتیب سبک سهل گیرانه و مستبدانه رابطه مثبت و معناداری و سبک مقتدر منطقی با طرح‌واره نقص و شرم در کودکان رابطه منفی معنادار دارد. نتایج پژوهش نشان داد که کنترل و اقتدار والدین می‌توانند طرح‌واره نقص و شرم را در کودکان پیش‌بینی کند.

کلیدواژه: طرح‌واره نقص و شرم، کنترل والدین، اقتدار والدین، سبک سهل گیرانه، سبک استبدادی، سبک مقتدر منطقی.

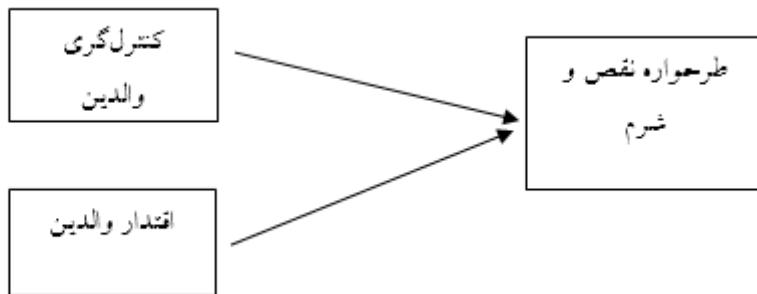
مقدمه

امروزه سبک فرزندپروری نقش اساسی در سبک تربیتی خانواده دارد (ژانگ^۳ و کوبین ۲۰۱۹). در خانواده با شیوه‌ی فرزندپروری مقتدرانه والدین در آموزش رفتارهای اجتماع پسندانه مؤثرتر عمل می‌کنند، نسبت به سایر والدین حقایق و نگرش‌های شناختی را مؤثرتر به فرزندان خود منعکس می‌کنند، اغلب برای فرمان‌برداری آن‌ها از اثبات عقلانی و موردنپوش استفاده می‌کنند و با بیان انتظارات منطقی خود از فرزندانشان به ایجاد یک احساس اعتماد به خود و دیگران در فرزندشان کمک می‌کنند. اعتماد به خود باعث می‌شود که افراد در ایجاد و حفظ ارتباط نزدیک و صمیمی با دیگران بامهارت و آرامش بیشتری تعامل کنند و ویژگی اعتماد به دیگران باعث می‌شود که نسبت به تعاملات با دیگران نگرش مثبتی داشته باشند و از تعاملات با دیگران برای جذاب ظاهر شدن و تائید آن‌ها استفاده کنند (جنگلی^۴، ۲۰۲۰). فرزندان والدین مقتدر از سطوح بالاتر صلاحیت اجتماعی و اعتماد به نفس برخوردارند و رفتارهای پرخاشگرانه کمتری از خود نشان می‌دهند. خواسته‌های پدر و مادرهای سهل‌گیر از بچه‌های خود جزیی هست و هیچ‌گونه نظارت و جوابگویی در مقابل ایشان ندارند و این فرزندان کمترین میزان اعتماد به نفس کنجدکاوی و خودکنترلی را از خود نشان می‌دهند (خلیلی^۵، ۲۰۲۰). میزان سلامت جسمانی و روانی جوانان بسته به ارتباطی است که خانواده با وی دارد و تا چه حد تلاش می‌کند نیازهای او را برآورده سازد. درصورتی که خانواده در این دوران به کارکردهای اساسی خود آشنایی نداشته باشد و همچنین با ویژگی‌های دوران جوانی آشنا نباشد، نخواهد توانست عملکرد تربیتی خود را به نحو احسن ایفا نماید.

مدلهای شناختی در تبیین اختلالات روان‌شناختی به اثر طرح‌واره‌های منفی مؤثر در شکل‌گیری علائم آسیب‌شناسی روانی اشاره دارد (ابراهیمی و همکاران، ۱۴۰۱). درنتیجه بررسی طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه حائز اهمیت است. طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه افکار و اعتقادهای منفی مقاوم در مورد خود، دیگران و جهان است که تفسیر فرد را از حوادث و رفتارهای وی تنظیم می‌کند (کی^۶ و بارلاس، ۲۰۲۰). درواقع طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه به علت ارضانشدن نیازهای هیجانی اساسی دوران کودکی به وجود می‌آید که این نیازها، نیازهای بنیادینی همچون دل‌بستگی ایمن به دیگران، خودگردانی، آزادی در بیان نیازها و هیجان‌های سالم، خودانگیختگی و محدودیت‌های واقع‌بینانه است (دهقانی، رضوی، منظری توکلی و اندیشمند، ۱۴۰۱). هر تله زندگی سرچشم‌های قابل درک در کودکی دارد که به شکلی درونی برای فرد، همچون حقیقت است (شو^۷ و استار، ۲۰۱۹) با توجه به اینکه یکی از طرح‌واره‌هایی که می‌تواند بسیاری از جنبه‌های زندگی شخصی و شغلی جوانان را تحت تأثیر منفی قرار دهد طرح‌واره‌ی نقص و شرم است (عسگری، ۱۳۹۹). شخصی که تله نقص شرم دارد خود را در اصلی‌ترین قسمت‌های شخصیت، ناکامل، غیر مطلوب و فاقد ارزش می‌داند که منتظر است سایرین او را مطرود نموده و مورد عیب‌جویی و تحقیر قرار دهد (خوش‌بینی پایین) حس ایمن نبودن در کنار سایر افراد دارد و به علت هراس از برملای شدن معایب خود از قرار گرفتن در کنار سایرین و تحقیر شدن خودداری می‌کند و تمایل ندارد اشخاص با او صمیمی شوند. احساسی که بیشترین ارتباط با تله نقص را دارد شرم‌ساري است و داشتن حس نقص یک احساس درونی است که موجب حس شرم‌دگی می‌شود. تله نقص بالاحساس «دوست داشته نشدن» یا «مورداحترام واقع نشدن» در کودکی همراه است. این افراد همواره توسط والدین موردانتقاد یا طرد واقع شده‌اند. تله زندگی الگویی است که از کودکی آغاز و تأثیرات آن در طول زندگی منعکس می‌شود. آنچه خانواده‌ها در کودکی در قبال فرزندان انجام می‌دهند آغازگر این الگوست. شاید رهاشدگی، موردانه‌تقاد قرار گرفتن و یا حتی موردمحمایت و مراقبت بیش از اندازه بودن و یا اقتدار بیش از حد والدین یا هر سبک رفتاری دیگر موجب ایجاد آسیب شده و سرانجام آن تله زندگی به بخشی از شخصیت فرزند تبدیل می‌شود. تله نقص و شرم یکی از رایج‌ترین تله‌هاست (شو و استار، ۲۰۱۹). شخصی که تله نقص شرم دارد خود را در اصلی‌ترین قسمت‌های شخصیت، ناکامل، غیر مطلوب و فاقد ارزش می‌داند که منتظر است سایرین او را مطرود نموده و مورد عیب‌جویی و تحقیر قرار دهند (خوش‌بینی پایین) حس ایمن نبودن در کنار سایر افراد دارد و به علت هراس

³ Zhang and Qin⁴ Janagali⁵ Khalili⁶ Ke and Barlas⁷ Shaw and Starr

از برملا شدن معايب خود از قرار گرفتن در کنار سايرين و تحقيير شدن خودداری می‌کند و تمایل ندارد اشخاص با او صمييمى شوند. به عبارت دیگر آن‌ها قادر به درک عواطف خود و دیگران نیستند، مهارت‌های اجتماعی پايانی دارند و هنگام فعال شدن طرح‌واره سطح بالايی از عواطف منفي را تجربه می‌کنند (يانگ^۸، ۱۳۹۵). سؤال اساسی اين پژوهش اين است که آيا کنترل‌گري و اقتدار والدين بر طرح‌واره نقش و شرم در فرزندان تأثير‌گذار است؟

مدل مفهومي پژوهش

روش پژوهش

جامعه آماری اين پژوهش را كليه‌ی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال تشکيل می‌دهد که تعداد کل آن‌ها در سال تحصيلي ۱۴۰۲-۱۴۰۱، ۳۸ هزار نفر می‌باشد. با توجه به فرمول کوکران برای جامعه‌ی پژوهش، حجم نمونه ۳۸۰ نفر به دست آمد. در اين پژوهش تعداد اعضاي نمونه با توجه به احتمال ريزش پرسشنامه‌ها و برای تعديم پذيری بيشتر ۳۹۰ نفر در نظر گرفته شد که به صورت در دسترس از بين افراد جامعه انتخاب شدند.

ابزار پژوهش

(الف) طرح‌واره نقش و شرم در فرزندان: نسخه اصلی پرسشنامه طرح‌واره‌ها (YSQ) توسط يانگ (۱۹۹۴) برای اندازه‌گيری طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه ساخته شده است و شامل ۷۵ سؤال است. همچنین شکل کوتاه پرسشنامه طرح‌واره‌ها (YSQ-SF) برای اندازه‌گيری ۱۵ طرح‌واره‌ی ناسازگار اولیه يانگ (۱۹۹۸) بر اساس فرم اصلی تهیه شده است. اگر فردی به دو گزینه از هر پنج گزینه خرده مقیاس‌ها نمره پنج یا شش دهد بدان معناست که آن طرح‌واره یا خرده مقیاس را دارد. اولین پژوهش جامع راجع به ويژگی‌های روان‌سنجه اين پرسشنامه توسط اسميت جويتر يانگ و تلچ (۱۹۹۵)، به نقل از يانگ و همكاران انجام شد نتایج نشان داد که اعتبار اين مقیاس بهوسیله آلفای کرون باخ برای کل آزمون ۰/۹۶ بود و برای خرده مقیاس‌ها بالاتر از ۰/۸۰ دست آمد و ضریب آزمون باز آزمون در جمعیت غیر بالینی بین ۰/۵۰ تا ۰/۸۲ بود يانگ روایی سازه فرم کوتاه را با استفاده از تحلیل رگرسیون و همبستگی بین خرده مقیاس‌های SQ-SF و خرده مقیاس SCL-۲۵ در سطح ۰/۹۵ معنادار بودند یعنی اين پرسشنامه دارای روایی و سازه بالايی می‌باشد پايانی آن به کمک آلفای کرون باخ برای همه طرح‌واره‌ها از ۰/۶۷ تا ۰/۳۹ به دست آمد. نتایج تحلیل عاملی نيز از ساختار درونی پرسشنامه حمایت می‌کند. خصوصیات روان‌سنجه اين پرسشنامه در نمونه‌ی ايراني ۰/۹۱ گزارش شده است (يوسفی و شيربيگی، ۲۰۱۰). ميزان آلفای کرون باخ اين پرسشنامه در پژوهش علی‌بور و همكاران (۱۳۹۸) نيز ۰/۹۵ برای کل پرسشنامه به دست آمد

(ب) پرسشنامه کنترل‌گري والدين: مقیاس منبع کنترل والدینی (PLOC) توسط لسلی ک. کمپیز، رابت دی. لایمن و استیون پرنتیس دان (۱۹۸۶) ساخته شده است که از ۴۷ گویه و ۵ خرده مقیاس درجه تأثير والدینی (۱۰ سؤال)، مسئولیت

^۸ Yang

والدینی (۱۰ سؤال)، کنترل فرزندان بر زندگی والدین (۷ سؤال)، باور والدین به تقدير و شانس (۱۰ سؤال)، کنترل والدین بر رفتار فرزندان (۱۰ سؤال) تشکیل شده است که به منظور سنجش منبع کنترل والدینی بکار می‌رود. نمره‌گذاری پرسشنامه به صورت طیف لیکرت ۵ نقطه‌ای می‌باشد که برای گزینه‌های «شیدیداً مخالف»، «مخالف»، «نه مخالف نه موافق»، «موافق» و «شیدیداً موافق» به ترتیب امتیازات ۱، ۲، ۳، ۴ و ۵ در نظر گرفته می‌شود. مقیاس منبع کنترل والدینی (PLOC) با ضریب آلفای ۰/۹۲ برای نمره کل و ضریب آلفا برای خرده مقیاس‌ها با دامنه‌ای از ۰/۵۶ تا ۰/۷۷، همسانی درونی بسیار خوب دارد.

ج) پرسشنامه اقتدار والدین:^۹ پرسشنامه اقتدار والدینی (PAQ) توسط جان آر.^{۱۰} بوری (۱۹۹۱) ساخته شده است که از ۳۰ گویه و ۳ خرده مقیاس سبک آسان‌گیر (۱۰ سؤال)، سبک مستبدانه (۱۰ سؤال) و والدین سبک مقترن منطقی (۱۰ سؤال) تشکیل شده است که به منظور سنجش اقتدار والدین بکار می‌رود. فرم‌های پدر و مادر به جز با اشاره‌های مناسب به واژه‌ی پدر یا مادر یکسان هستند. نمره‌گذاری پرسشنامه به صورت طیف لیکرت ۵ درجه‌ای است که از شیدیداً مخالف ۱ تا شیدیداً موافق ۵ نمره‌گذاری می‌گردد. نمره‌گذاری هر خرده مقیاس با جمع کردن امتیازات مربوط به هر یک از خرده مقیاس‌ها به دست می‌آید. حداقل نمره فرد در هر یک از زیرمقیاس‌ها ۱۰ و حداقل نمره فرد در هر یک از زیرمقیاس‌ها ۵۰ است. بوری آلفای کرون باخ این پرسشنامه را برای سبک مقترن منطقی ۰/۸۵، سبک مستبدانه ۰/۸۷ و آسان‌گیر ۰/۷۴ گزارش نموده است. ازهای و همکاران در جدیدترین پژوهش آلفای این مقیاس را برای سبک مقتردانه، مستبدانه و آسان‌گیر به ترتیب ۰/۸۹، ۰/۹۵ و ۰/۸۴ گزارش نموده‌اند. در پژوهش سپهریان آذر و همکاران (۱۳۹۲) نیز ضریب همسانی درونی این مقیاس با آلفای کرون باخ به ترتیب ۰/۷۲ و ۰/۷۳ به دست آمد. پرسشنامه اقتدار والدینی با دامنه ضرایب آلفا از ۰/۷۴ تا ۰/۸۷ برای خرده مقیاس‌ها، از همسانی درونی خوبی برخوردار است. ثبات PAQ با پایایی باز آزمایی با طول مدت ۲ هفته با دامنه ضرایب از ۰/۷۷ تا ۰/۹۲، نیز خیلی خوب است.

روش اجرا: داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS ورژن ۲۵ با بهره‌گیری از آمار توصیفی (میانگین و انحراف استاندارد و ۰۰۰) و از آمار استنباطی (همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه) انجام پذیرفت.

یافته‌ها

جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال است که تعداد کل آن‌ها ۳۸۰۰۰ نفر می‌باشد. حجم نمونه ۳۹۰ نفر انتخاب شد که با روش نمونه‌گیری در دسترس به عنوان حجم نمونه انتخاب گردیدند. در بین آزمودنی‌ها پرسشنامه‌هایی حاوی گویه‌های مربوط به متغیرهای پژوهش توزیع شد. اطلاعات بدست‌آمده، جمع‌آوری، پس از ریزش پرسشنامه‌ها، تعداد نهایی پرسشنامه‌های پرشده ۳۸۲ نفر بود که با استفاده از نرم‌افزار SPSS-V23 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. که از این ۳۸۲ نفر ۳۷/۴ در صد آن‌ها مرد و ۶۲/۶ درصد آن‌ها زن هستند. که از این تعداد ۲۴ درصد آن‌ها کمتر از ۳۰ سال، ۴۶ درصد آن‌ها بین ۳۱ تا ۴۰ سال، ۱۸ درصد آن‌ها بین ۴۱ تا ۵۰ سال و ۱۲ درصد آن‌ها بالای ۵۰ سال بودند. و همچنین دانشجوی لیسانس ۷۲ درصد، دانشجوی فوق لیسانس ۲۴/۶ درصد، دانشجوی دکتری ۳/۴ درصد بودند.

جدول ۱ مشخصه‌های آماری متغیرهای پژوهش

متغیر	مؤلفه	میانگین	انحراف استاندارد	چولگی	کشیدگی	آماره آزمون	سطح معناداری
کنترل گری والدین	-	۳۴/۲	۰/۱۰	-۰/۹	۰/۲	۰/۹۶	۰/۰۹
سبک آسان‌گیر		۳۱/۹	۰/۰۸	۱/۲	۱/۶	۱/۲	۰/۰۷
سبک مستبدانه		۳۲/۴	۰/۱۱	۱/۱	۱/۰	۱/۱	۰/۰۸
سبک مقترن/منطقی		۳۳/۳	۰/۱۴	۰/۸	-۰/۸	۱/۰	۰/۱۰

^۹ Parental Authority Questionnaire

^{۱۰} John R. Buri

۰/۱۲	۰/۹	۱/۳	۰/۹	۰/۰۶	۱۷/۶	طرح‌واره نقص و شرم
------	-----	-----	-----	------	------	--------------------

اطلاعات جدول ۱ مشخصه‌های آماری متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد. با توجه به مقادیر چولگی و کشیدگی که در بازه‌ی معقولی (۲- و +۲) برای حدس بر نرمال بودن داده‌ها قرار دارند، می‌توان فرض نرمال بودن داده‌ها را مطرح کرده و پذیرفت. همچنین نرمال بودن داده‌های مربوط به متغیرهای پژوهش با استفاده از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف مورد بررسی قرار گرفت. چنان‌که در اطلاعات جدول فوق ملاحظه می‌شود، سطح معنی‌داری آماره‌ی آزمون کولموگروف-اسمیرنوف نشان می‌دهد برای متغیرها پژوهش با توجه به اینکه سطح معناداری بزرگ‌تر از 0.05 شده است لذا، مفروضه نرمال بودن متغیرها تائید می‌کند.

فرضیه فرعی اول: بین کنترل‌گری والدین با طرح‌واره‌های نقص و شرم در فرزندان رابطه وجود دارد.
ماتریس همبستگی بین کنترل‌گری والدین و طرح‌واره‌های نقص و شرم در فرزندان در جدول زیر آورده شده است:

$$H_0: \rho = 0$$

$$H_1: \rho \neq 0$$

جدول ۱: ماتریس همبستگی بین کنترل‌گری والدین و طرح‌واره‌ی نقص و شرم فرزندان ($n=382$)

		کنترل‌گری والدین	طرح‌واره نقص و شرم
		همبستگی	همبستگی
کنترل‌گری والدین	همبستگی	۱	
	معناداری	۰.۰۰۱	
طرح‌واره نقص و شرم	همبستگی	۰.۴۱۶	۱
	معناداری	۰.۰۰۱	۰.۰۰۱

چنان‌که جدول بالا نشان می‌دهد، رابطه‌ی بین دو متغیر، در سطح 0.001 معنادار است. ($p = 0.0416$, $r = 0.416$). بنابراین می‌توان فرض صفر را در سطح 0.01 رد کرده و با ۹۹ درصد اطمینان نتیجه گرفت که بین "کنترل‌گری والدین" با "طرح‌واره نقص و شرم" فرزندان رابطه‌ی مثبت و معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر با کنترل‌گری بیشتر والدین، شدت طرح‌واره نقص و شرم افزایش می‌یابد.

فرضیه فرعی دوم: بین اقتدار والدین با طرح‌واره نقص و شرم در فرزندان رابطه وجود دارد.
ماتریس همبستگی بین اقتدار والدین (سبک سهل‌گیر، سبک مستبدانه، سبک مقتدرمنطقی) و طرح‌واره نقص و شرم در فرزندان در جدول زیر آورده شده است:

$$H_0: \rho = 0$$

$$H_1: \rho \neq 0$$

جدول ۲: همبستگی بین اقتدار والدین و طرح‌واره نقص و شرم ($n=382$)

		سبک مستبدانه	سبک سهل‌گیر	سبک مقتدر منطقی
		همبستگی	همبستگی	همبستگی
طرح‌واره نقص/شرم	همبستگی	۰.۵۹۸	۰.۸۱۴	-۰.۷۱۲
	معناداری	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰

چنان که جدول بالا نشان می دهد، رابطه‌ی بین سبک‌های اقتدار والدین با طرح‌واره نقص و شرم، در سطح ۰/۰۰۱ معنادار است. بنابراین می‌توان فرض صفر را در سطح ۰/۰۰۱ رد کرده و با ۹۹ درصد اطمینان نتیجه گرفت که بین «سبک سهل گیر با ضریب همبستگی ۰,۵۹۸» و «سبک مستبدانه با ضریب همبستگی ۰,۱۴» با طرح‌واره نقص/شرم رابطه‌ی مثبت و معنادار؛ و بین «سبک مقندر منطقی با ضریب همبستگی ۰,۷۱۲» و «طرح‌واره نقص/شرم» رابطه منفی و معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر هرچه استفاده از سبک‌های مستبدانه و سهل گیر بیشتر و استفاده از سبک مقندر منطقی کمتر باشد، طرح‌واره نقص/شرم نیز بیشتر تقویت می‌شود.

فرضیه اصلی: کنترل‌گری و اقتدار والدین قابلیت پیش‌بینی طرح‌واره نقص و شرم در فرزندان را دارد.

جدول ۳: خلاصه آزمون رگرسیون جهت پیش‌بینی طرح‌واره نقص/شرم فرزندان مبتنی بر کنترل‌گری و ابعاد اقتدار والدین

آماره هم خطی	Tole ranc e	VIF	سطح معنی‌داری	همبستگی تعدیل شده	مجذور ضریب همبستگی	ضریب همبستگی	متغیرهای پیش‌بین	مدل
۱/۳۶۰		۰/۷۳۵					کنترل‌گری والدین	
۱/۲۸۸		۰/۷۷۶					سبک سهل گیر	
۱/۱۷۶		۰/۸۵۰	۰/۰۰۱	۰/۲۷۲	۰/۲۷۱	۰/۵۲۱	سبک مستبدانه	۱
۱/۱۹۵		۰/۸۳۵					سبک مقندر منطقی	

متغیر ملاک: طرح‌واره نقص و شرم فرزندان

بر اساس اطلاعات جدول بالا، رابطه بین "کنترل‌گری والدین" و "اقتدار والدین" و "طرح‌واره نقص و شرم فرزندان" برابر با ۰/۵۲۱، برآورد شده است. به عبارت دیگر "کنترل‌گری والدین"، "اقتدار والدین" بر روی هم حدود ۲۷/۱ درصد از واریانس مربوط به "طرح‌واره نقص و شرم" فرزندان را تبیین می‌کنند ($R^2=0/271$).

همچنین محاسبات مربوط به آماره F نشان داد که مدل رگرسیونی یک مدل مناسبی بوده و حداقل یکی از متغیرهای پیش‌بین قابلیت پیش‌بینی طرح‌واره نقص و شرم را دارند ($F=16/5$ ، $df=4$ و $p=0/001$). در جدول زیر محاسبات آماره F آورده شده است:

جدول ۴: محاسبات آماره F

مدل	مجموع مجذورات	درجه آزادی	مجذور میانگین	F	سطح معناداری
رگرسیون باقیمانده	۴۴,۶۸۰	۴	۱۴,۸۹۳	۱۶,۵	۰,۰۰۱
کل	۱۳۳,۸۵۴	۱۱۶	۰,۲۷۶		
۱	۸۹,۱۷۴	۱۱۲			

برون داد بعدی رایانه تحلیل ضرایب رگرسیون مدل را نشان می‌دهد. ضرایب کنترل‌گری و اقتدار والدین در پیش‌بینی طرح‌واره نقص و شرم فرزندان در جدول زیر آورده شده است:

جدول ۵: ضرایب کنترل‌گری و اقتدار والدین در پیش‌بینی طرح‌واره نقص و شرم فرزندان

متغیرهای وارد شده در مدل	مدل	B	SE	(Beta)	t	سطح معناداری
۱. عرض از مبدأ		۵/۴	۳/۵	۱۴/۲	۰/۰۰۱	
ضریب متغیر	کنترل‌گری والدین	۰/۳۳۵	۰/۳۷	۰/۱۱۰	۴/۳	۰/۰۰۲
ضریب متغیر	سبک آسان‌گیر	۰/۳۹۱	۰/۳	۰/۱۸۶	۳/۳۸	۰/۰۰۱

سبک مستبدانه	ضریب متغیر	۰/۳۹۳	۰/۲۹	۰/۴۸۳	۳/۹۴	۰/۰۰۳
سبک مقتدر منطقی	ضریب متغیر	-۰/۴۲۸	-۰/۰۵۰۹	-۰/۰۲۶	-۴/۹	۰/۰۰۱

متغیر ملاک: طرح‌واره نقص و شرم فرزندان

چنانکه در جدول بالا مشاهده می‌شود، ضرایب کنترل‌گری والدین و همه‌ی ابعاد اقتدار والدین در سطح کمتر از ۰/۰۱ معنی‌دار است. به عبارت دیگر کنترل‌گری والدین، سبک آسان‌گیر، سبک مستبدانه و سبک مقتدر منطقی پیش‌بینی کننده معنی‌دار طرح‌واره نقص و شرم فرزندان است؛ بنابراین بر اساس داده‌های موجود در جدول، می‌توان معادله رگرسیون را به شرح زیر نوشت: (سبک مقتدر منطقی) $Y = ۰/۵۰۹ - ۰/۴۸۳ (سبک مستبدانه) + ۰/۳۹۱ (سبک آسان‌گیر)$ (کنترل‌گری والدین) $= ۰/۳۳۵ + ۰/۴۰۵$ (Y) طرح‌واره نقص و شرم

بر پایه مدل رگرسیون بالا می‌توان گفت: با افزایش یک واحد در کنترل‌گری والدین، سبک آسان‌گیر، سبک مستبدانه و سبک مقتدر منطقی به ترتیب به اندازه $۰/۳۳۵$ ، $۰/۴۸۳$ و $۰/۳۹۱$ واحد به طرح‌واره نقص و شرم فرزندان افزوده و $۰/۵۰۹$ واحد از طرح‌واره نقص و شرم فرزندان کاسته می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با عنوان «پیش‌بینی طرح‌واره نقص و شرم در فرزندان بر اساس کنترل‌گری و اقتدار والدین» در سال ۱۴۰۲ انجام شد. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال می‌باشد که در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ تعداد آن‌ها ۳۸۰۰ نفر است. تعداد اعضای نمونه ۳۹۰ نفر در نظر گرفته شده که به صورت نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند که پس از نمونه‌گیری در نهایت ۳۸۲ پرسشنامه برای تحلیل آماری باقی ماند. اطلاعات اصلی این پژوهش با استفاده از پرسشنامه طرح‌واره‌ی یانگ-فرم کوتاه (۱۹۹۴)، کنترل‌گری والدین لسلی و همکاران (۱۹۸۶) و اقتدار والدین بوری (۱۹۹۱) به دست آمد. در تجزیه و تحلیل اطلاعات از آمار توصیفی (شاخص‌های مرکزی، پراکندگی) و آمار استنباطی ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه استفاده شد. نتایج پژوهش از طریق آزمون همبستگی و رگرسیون، حاکی از آن بود که کنترل‌گری و اقتدار والدین توان پیش‌بینی طرح‌واره نقص و شرم در فرزندان را دارد. در این پژوهش با بررسی رابطه بین متغیرها، به این مهم دست یافتنیم که بین کنترل‌گری والدین و طرح‌واره نقص و شرم در فرزندان رابطه وجود دارد. یافته‌ها نشان داد که بین ابعاد اقتدارگری والدین (سبک سهل‌گیر، سبک مستبدانه و سبک مقتدر منطقی) و طرح‌واره نقص و شرم فرزندان رابطه وجود دارد.

یافته اول پژوهش

بین کنترل‌گری والدین با طرح‌واره نقص و شرم فرزندان رابطه وجود دارد. نتایج تحلیل آماری فصل ۴ نشان داد که بین کنترل‌گری والدین و طرح‌واره نقص و شرم رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. اگرچه تابه‌حال پژوهشی که در آن مستقیماً به بررسی این دو متغیر باهم پرداخته باشد توسط پژوهشگر یافت نشد، اما نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش مشابهی همچون عبدالهی و داوودی، ^{۱۱} و همکاران، ^{۱۶} از نظر تأثیر کنترل‌گری والدین بر اضطراب نوجوانان همسوست. در تبیین این یافته از پژوهش می‌توان گفت که والدین کنترل‌گر، اجازه آزادی عمل و مواجهشدن با چالش‌ها را از فرزندان خود سلب می‌کنند که در واقع مانع شکل‌گیری خود ارزشی در بلندمدت در آنان می‌شوند (کلیشادی و یزدخواستی، ^{۱۳۹۵}). والدین کنترل‌گر از طریق روش‌های زورگویانه و آمرانه مانند القای گناه و شرم و سلب محبت به فرزندانشان برای اجابت کردن دستورالعمل‌هایشان فشار می‌آورند و فرزندانشان را برای برآورده کردن خواسته‌های خود هدایت می‌کنند درنتیجه موجب تحلیل رشد روانی-اجتماعی فرزندان شده و توانایی آن‌ها را برای کسب استقلال و هویت شخصی بازداری می‌کنند (مهدیان و شیخ‌الاسلامی، ^{۱۴۰۱}) درنتیجه احتمال دچار شدن این افراد به طرح‌واره نقص و شرم را افزایش می‌دهند چراکه افراد دارای طرح‌واره نقص و شرم معتقد‌ند که ناقص و حقیر و بی‌ارزش هستند و دیگران آن‌ها را دوست ندارند. این افراد

^{۱۱} Moller

از روابط صمیمانه اجتناب می‌کنند، زیرا می‌ترسند دیگران متوجه نقایص آن‌ها شوند و اگر وارد رابطه شوند، به طرد و سرزنش بسیار حساس هستند و در صورت قرار گرفتن در این موقعیت‌ها، واکنش‌های انفجاری خشم و غم را از خود نشان می‌دهند (صلواتی و یکه یزدان دوست، ۱۴۰۰). درواقع افرادی که در دوران کودکی، بازداری رفتاری و کنترل‌کنندگی افراطی از سوی والدین خود دریافت می‌کنند، آمادگی بیشتری برای اضطراب در دوران بعدی دارند (عبداللهی و داؤدی، ۱۳۹۸)، والدین کنترل‌گر، به دلیل وضع قوانین بهصورت مداوم و انتظارات بالا از فرزندانشان، اعتماد آن‌ها را به خود کاسته، احساس بی‌ارزشی را در آنان تقویت می‌کنند و درنتیجه فرزندانشان همواره احساس می‌کنند که دچار نقصی درونی هستند و بهنهایی کافی نیستند که همه‌ی این موارد از مشخصات طرح‌واره‌ی نقص و شرم می‌باشد.

یافته دوم پژوهش

بین اقتدار والدین با طرح‌واره نقص و شرم رابطه وجود دارد.

نتایج حاصل از تحلیل آماری فصل چهارم نشان داد که بین سبک سهل‌گیر و سبک مستبدانه با طرح‌واره نقص و شرم رابطه مثبت و معنادار؛ و بین سبک مقتدر منطقی با طرح‌واره نقص و شرم، رابطه منفی معنادار وجود دارد. این یافته از پژوهش با نتایج مطالعات پیشین از جمله چهاراهی و همکاران، ۱۴۰۰؛ سبزی^{۱۲} و همکاران، ۲۰۲۲؛ کیزیلک^{۱۳} و همکاران، ۲۰۲۱؛ همسوست. در تبیین این یافته از پژوهش می‌توان گفت که والدین مستبد معمولاً ارزش زیادی برای حفظ اقتدار خود قائل هستند و هرگونه تلاش از جانب فرزندان برای به چالش کشیدن این اقتدار را سرکوب می‌کنند. کودکان مجاز نیستند با والدین بحث کنند و یا به‌طور مستقل تصمیم بگیرند. افرادی که پیوند عاطفی ضعیفی با والدینشان دارند و والدین، محبت و مهربانی کمی به آن‌ها نشان داده‌اند، مشکلات و نگرانی‌هایشان را درک نکرده‌اند، احساس ناخواسته بودن در فرد ایجاد نموده‌اند و فرزندانشان را مورد تمجید و تعریف قرار نداده‌اند، یعنی در بعد مراقبت پیوند والدینی دچار مشکل هستند و درنتیجه فرزندان آنان دارای طرح‌واره‌ی نقص و شرم هستند (بساکنژاد و همکاران، ۱۳۹۷). والدین مقتدر، هم برای رفتار خود مختاران و هم برای انضباط، ارزش قائل هستند زیرا بر این باورند که کنترل منطقی و نیز آزادی حساب شده موجب می‌شود که کودکان قوانین و اصول رفتارهای صحیح را درونی کرده و در قبال اعمال و رفتار خود احساس مسئولیت نمایند. این والدین افزون بر این‌که گرم و بامحبت هستند کودکانشان را به‌طرف استقلال سوق می‌دهند درنتیجه زمینه‌ای فراهم می‌شود که کودک احساس ارزشمندی کند (چهاراهی و همکاران، ۱۴۰۰). والدین سهل‌گیر، در برابر فرزندان خود بی‌مسئولیت هستند، گرایش به استفاده از تنبیه‌های بدنی و ممانعت از مداخله در کارها دارند و به همین دلیل است که فرزندانشان احساس بی‌کفایتی و بی‌ارزشی می‌کنند (لی^{۱۴} و همکاران، ۲۰۲۰). به‌طور کلی می‌توان گفت طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه از جمله زمینه‌ای فراهم می‌شود که غالباً نیازهای هیجانی کودک به‌وسیله‌ی مراقبان برآورده نشود و یا به شکل مناسبی برآورده نشده باشد، شکل می‌گیرند و تا بزرگ‌سالی ادامه می‌یابند. لذا زمانی که والدین نسبت به نیازهای فرزندان خود بی‌اعتنای و سرد هستند، توقع معقول و مناسبی از آن‌ها ندارند، فرزندان خود را برای مشارکت فعال در تصمیم‌گیری تشویق نمی‌کنند، در این حال طرح‌واره‌ی ناسازگار اولیه‌ی نقص و شرم را تشديد می‌کنند.

پیشنهادهای کاربردی پژوهش

با توجه به اهمیت نقش طرح‌واره نقص و شرم و امتداد اثرات آن در بزرگ‌سالی که اثر مستقیم بر عملکرد و سطح سلامت روان جامعه نیز دارد و همچنین با توجه به اینکه دو متغیر کنترل‌گری والدین و اقتدار والدین، پیش‌بینی کننده‌ی طرح‌واره‌ی نقص و شرم هستند، پیشنهاد می‌شود که: دوره‌های آموزشی شیوه‌ی فرزندپروری مقتدر منطقی به والدین و خانواده‌های ایرانی در قالب کارگاه‌های آموزشی، رسانه‌های جمعی و سایر روش‌های آموزشی برگزار شود.

¹² Sabzi

¹³ kizilagac

¹⁴ Li

در رابطه با معایب سبک سهل گیر و سبک مستبد و همچنین کنترل گری والدینی و آثار منفی آن بر احساس ارزشمندی و استقلال و شایستگی فرزندان، از طریق بروشورهای آموزشی، سخنرانی‌ها و مواردی از این دست، اطلاع‌رسانی شود. مرکز مشاوره‌ی دانشگاه برای دانشجویان متأهل که فرزندی دارند و یا قصد فرزند آوری دارند، کلاس‌های آموزشی برگزار گردد و علاوه بر آگاه ساختن آنان از معایب سبک‌های فرزندپروری مستبدانه، سهل گیر و همچنین کنترل گری والدین، به آنان آموزش داده شود که والدگری مقتدر منطقی را بیاموزند و در تربیت فرزندان خود به کار بندند.

منابع

- ابراهیمی، سارگل؛ فرجبخش، کیومرث و نعیمی، ابراهیم (۱۴۰۱). بررسی تربیت جنسی در دختران دارای روابط قبل از ازدواج، جنسی عاطفی و یا عاطفی- جنسی) یک مطالعه پدیدارشناسانه، رویش روان‌شناسی، ۱۱(۶)
- بساک‌نژاد، سودابه؛ جباری، مریم و موالی‌زاده، الله (۱۳۹۷). مقایسه طرح‌واره‌های اولیه سبک‌های هویت و روابط والد-فرزنده در زنان معتاد و غیر معتاد شهر اهواز، زن و جامعه، ۳۳(۹)
- چهاره‌ای، متین؛ زربخش، محمدرضا؛ خلعتبری، جواد و تیزدست، طاهر (۱۴۰۰). تدوین مدل ساختاری پیش‌بینی طرح‌واره‌های ناسازگار بر اساس شیوه‌های فرزندپروری با میانجی‌گری سبک‌های دل‌بستگی و خلق‌وحو، تازه‌های علوم شناختی، ۲۳(۴)
- صلواتی، مژگان و یکه‌یزدان دوست، رخساره (۱۴۰۰). طرح‌واره‌درمانی (راهنمای ویژه متخصصان روانشناسی بالینی). تهران: دانش عبدالالهی، مليحه و داوودی، اعظم (۱۳۹۸). پیش‌بینی اضطراب نوجوانان بر اساس ادراک نوجوانان از کنترل والدین: نقش میانجی باورهای فراشناختی، روش‌ها و مدل‌های روان‌شناسی، ۱۰(۳۵)
- عسگری، عذرا (۱۳۹۹). بررسی رابطه نگرانی از تصویر بدنش با طرح‌واره نقص و شرم و اضطراب اجتماعی در افراد دارای شکاف کام و لب در شهر اصفهان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه پیام نور اصفهان، واحد بهارستان
- مهديان، محسن و شيخ‌الإسلامي، راضيه (۱۴۰۱). کنترل روان‌شناسی والدین و رفتار جامعه پسند فرزندان: نقش واسطه‌ای هیجان اخلاقی قدردانی، پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی، ۴۷
- يانگ جفری؛ کلوسکو ژانت (۱۳۹۵). زندگی خود را دوباره بیافرینید. ترجمه حسن حمید پور، الناز پیرمرادی و ناهید گلی زاده، تهران: ارجمند.
- يوسفى مریدانى، متین؛ فلاحيان ، حسين و ميكاييلى، نيلوفر. (۱۳۹۹). نقش خود انتقادى و كمروبي در پیش‌بینی اضطراب ظاهر اجتماعى دانش‌آموزان دختر، علمى پژوهان، ۱۸(۴)

- Bassak, n. S., Yunesi, E. Jenadeleh, K. (2020). The Relationship between Parenting Styles and Stress Coping with the Intermediating Role of Emotional Styles among Mothers of Male Adolescent. Psychological studies.
- Janaghli, M. (2020). Predicting spouse selection patterns and lovemaking styles based on perceived parenting styles. Master's thesis, Islamic Azad University, Science and Research Unit.
- Ke, T., & Barlas, J. (2020). Thinking about feeling: Using trait emotional intelligence in understanding the associations between early maladaptive schemas and coping styles. Psychology and Psychotherapy: theory, research and practice, 93(1), 1-20.
- Kizilagac, F., & Cerit, C. (2019). Assessment of early maladaptive schemas in patients with obsessive-compulsive disorder. Dusunen Adam, 32(1), 14-22.
- Khalili, F. (2020). The relationship between parenting styles (authoritarian, liberating and rational) with academic success in high school students in Tehran. Journal of Psychology news ideas. 2020:10:20-7.
- Li, J. B., Guo, Y. J., Delvecchio, E., & Mazzeschi, C. (2020). Chinese adolescents' psychosocial adjustment: The contribution of mother's attachment style and adolescents' attachment to mother. Journal of Social and Personal Relationships, 37(8-9), 2597-2619.

- Li, Y., Zhang, W., Liu, J., Arbeit, M. R., Schwartz, S. J., Bowers, E. P., & Lerner, R. M. (2011). The role of school engagement in preventing adolescent delinquency and substance use: A survival analysis. *Journal of Adolescence*, 34 (6), 1181-1192.
- Pinquart, M., & Kauser, R. (2018). Do the associations of parenting styles with behavior problems and academic achievement vary by culture? Results from a meta-analysis. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 24(1), 75.
- Sabzi, N., Farah Bijari, A., Khosravi, Z. (2022). The Effectiveness of Group Schema Therapy-based Parenting Education of Mothers on Modifying Maladaptive Schemas of the Child and Improving the Quality of the Parent-Child Relationship. *Journal of Practice in Clinical Psychology*, 10(1), 33-44. <https://doi.org/10.32598/jpcp.10.1.798.1>
- Shaw, Z. A, Starr, L. R. (2019). Intergenerational Transmission of Emotion Dysregulation: The Role of Authoritarian Parenting Style and Family Chronic Stress journal of child and family studies <https://doi.org/10.1007/s10826-019-01534-1>
- Zoeya.shaw. (2019) The Role of Authoritation Parenting Style and Family Chronic Stress.Jurnal of Child and Family Studies.

Predicting the Schema of Defects and Shame in Children Based On Parental Control and Authority

Monir Sadat Mirhashem^{۱۵}, Nooshin Pordelan^{۱۶}

Abstract

The present study was conducted with the aim of predicting the schema of defects and shame in children based on parental control and authority. The statistical population of this research includes all the students of Islamic Azad University, North Tehran Branch, whose number is 38,000. The number of sample members was considered to be 390, and after the implementation of the questionnaires, 382 samples remained. The main data of this research was obtained by using Young-Short Form schema questionnaires (1994), parental control by Leslie et al. (1986) and Buri's parental authority (1991). Descriptive statistics and inferential statistics (correlation and regression test) were used in data analysis. The results of the research showed that there is a positive and significant relationship between parental control and the schema of defect and shame. Also, there is a significant relationship between the dimensions of parental authority (authoritarian style, permissive style and logical authoritative style) with the schema of defect and shame. In this way, the permissive and authoritarian style has a positive and meaningful relationship and the logical authoritative style has a significant negative relationship with the schema of defects and shame in children. The results of the research showed that parental control and authority can predict the schema of defects and shame in children.

Key words: Defect and Shame Schema, Parental Control, Parental Authority, Permissive Style, Autocratic Style, Logical Authoritative Style

^{۱۵} Master's in Family Counseling, Counseling Department, Faculty of Humanities, Islamic Azad University, North Tehran Branch, Tehran, Iran

^{۱۶} Assistant Professor, Counseling Department, Faculty of Humanities and Social Sciences, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran (Author)